

Kroniek van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

Monumentennummer

8^e jaargang, nummer I
april 2000

Bestuur:

Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe

P.M. Kraan	voorzitter	De Hietbrink 46	7824 XT Emmen	0591-62 23 06
G.Waasdorp	secretaris	Westennesscherstraat 6	7811 AW Emmen	0591-61 74 58
G.T. de Leeuw-Roodhardt	penningmeester	De Etgaarde 20	7861 BT Oosterhesselen	0524-58 24 91
G.H.J. Kolker	lid	Havenstraat 87	7887 BM Erica	0591-30 20 00
W.Visscher	lid	Zijtak O.Z. 7	7833 AC Nieuw-Amsterdam	0591-55 17 41

Secretariaat:

G.Waasdorp	Westennesscherstraat 6	7811 AW Emmen	0591-61 74 58
------------	------------------------	---------------	---------------

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap bedraagt fl. 25,00 per jaar en voor huisgenoten fl. 10,00 extra. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij voor 1 december van het lopende jaar schriftelijk is opgezegd bij de secretaris. Men ontvangt enkele keren per jaar de Kroniek en men is welkom tijdens de lezingen, die regelmatig worden georganiseerd.

Bankrelatie:

Rekeningnummer 1044.68.815, Hist.Ver. Z.O.-Drenthe, de Etgaarde 20, 7861 BT Oosterhesselen.

P.R.:

M. Nicolai	Noorderstraat 31	7811 AK Emmen	0591- 61 78 91
------------	------------------	---------------	----------------

Tijdschrift:

Kroniek van de Historische Vereniging Zuidoost- Drenthe

Redactie: Wim Visscher, Zijtak Oostzijde 7, 7833 AC Nieuw-Amsterdam. Telefoon: 0591-55 17 41 en Ger de Leeuw (tevens eindredacteur), de Etgaarde 20, 7861 BT Oosterhesselen. Telefoon en fax: 0524-58 24 91.

Bijdragen voor de Kroniek s.v.p. naar dit laatste adres sturen.

Van het bestuur

Een voorwoord bij deze Kroniek is zeker op zijn plaats. Niet in de eerste plaats om de inhoud van deze, eigenlijk wel heel speciale uitgave, doch meer om op deze manier de persoon **Harm de Jong** te bedanken voor de vele werkzaamheden die hij heeft verricht, als secretaris van onze vereniging. Natuurlijk namen wij al tijdens de jaarlijkse ledenvergadering op 7 februari j.l. op gepaste wijze afscheid van hem als secretaris, maar dat wil niet zeggen dat wij dat hier niet nog eens moeten memoreren en wel voor alle leden. Harm de Jong deed niet alleen maar secretariaatswerk. Hij was ook vaak paraat bij promotieacties voor de vereniging, zoals op genealogische dagen of op algemene bijeenkomsten. Ook was hij een graag geziene gast bij dia- en filmvertoningen, vanwege zijn kennis van het Zuidoost Drentse land. Als secretaris zullen wij hem missen en wij wensen hem en zijn vrouw een gezellige en iets minder drukke tijd toe. Dat laatste omdat hij "actief" lid van de vereniging blijft en wij hopen dat wij zo nu en dan toch een beroep op hem mogen doen. In de boven aangehaalde vergadering hebben wij vervolgens **Gerard Waasdorp** benoemd tot onze nieuwe secretaris en wij wensen hem succes met de werkzaamheden.

Tot slot nog even terugkomend op de bijzondere inhoud van deze Kroniek. Natuurlijk moeten wij in dit geval Ger de Leeuw, ook lid van het eerste uur, bedanken voor de wel heel intensieve bemoeienis met de totstandkoming van deze Kroniek. Dit is eigenlijk een unieke manier om de monumenten in de gemeente Emmen voor het voetlicht te brengen, zodat wij weten waar wij zuinig op moeten zijn in de komende jaren.

Namens het bestuur, P.M. Kraan, voorzitter

Van de redactie

Zoals hierboven al is aangegeven, is dit nummer in zijn geheel gewijd aan de monumenten van Emmen.

O.a. wordt aandacht gevraagd voor het samenstellen van een gemeentelijke monumentenlijst.

Verder is het tweede deel van de stadswandeling opgenomen en wordt een "monumentenboek" aangekondigd.

Ook de geplande excursie heeft met monumenten te maken!

Het gevolg is wel, dat enkele artikelen die wij binnenkregen pas in de volgende Kroniek zullen worden gepubliceerd. Het betreft o.a. een artikel over de grote huizen van Groothuis en een artikel over de voormalige schulten van Emmen. Ook liggen er nog enkele kleinere bijdragen te wachten op een Kroniek.

Toch houden we ons voor meer artikelen aanbevolen!

Namens de redactie, Ger de Leeuw (eindredacteur)

Inhoud van deze Kroniek:

Excursie zaterdag, 20 mei 2000	5
Gemeentelijke monumenten	6
Een stadswandeling door Emmen, deel 2	8
Rondom de Heerenhof	12
Een monumentaal voorbeeld	13
Nieuw vóór oud (st. Joods Gedenkteken, Emmen)	15
Lijst van beschermde rijksmonumenten in de gemeente Emmen	16

Excursie zaterdag, 20 mei 2000

Een ronde met de leden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe.

Graag om 13.00 uur aanwezig zijn bij **Zwaantje Hans Stokman's Hof**, Burg. Osselaan 5, Schoonebeek, waaraan we een bezoek brengen.

Daarna met de **huifkar(ren)** door een paar mooie, **historische dorpen**, namelijk Westersebos, Middendorp en Oostersebos.

Hier staan tal van boerderijen, die vaak nog in originele staat zijn.

Bij de boerderijen staan vaak stookhutten, schuurtjes – soms in vakwerk – en putten, opgebouwd van Bentheimer zandsteen met “haal”.

Veel van deze boerderijen zijn rijksmonument. Ook zijn Oostersebos en Westersebos beschermde dorpsgezichten. Middendorp is beschermd vanwege zijn cultuurhistorische betekenis.

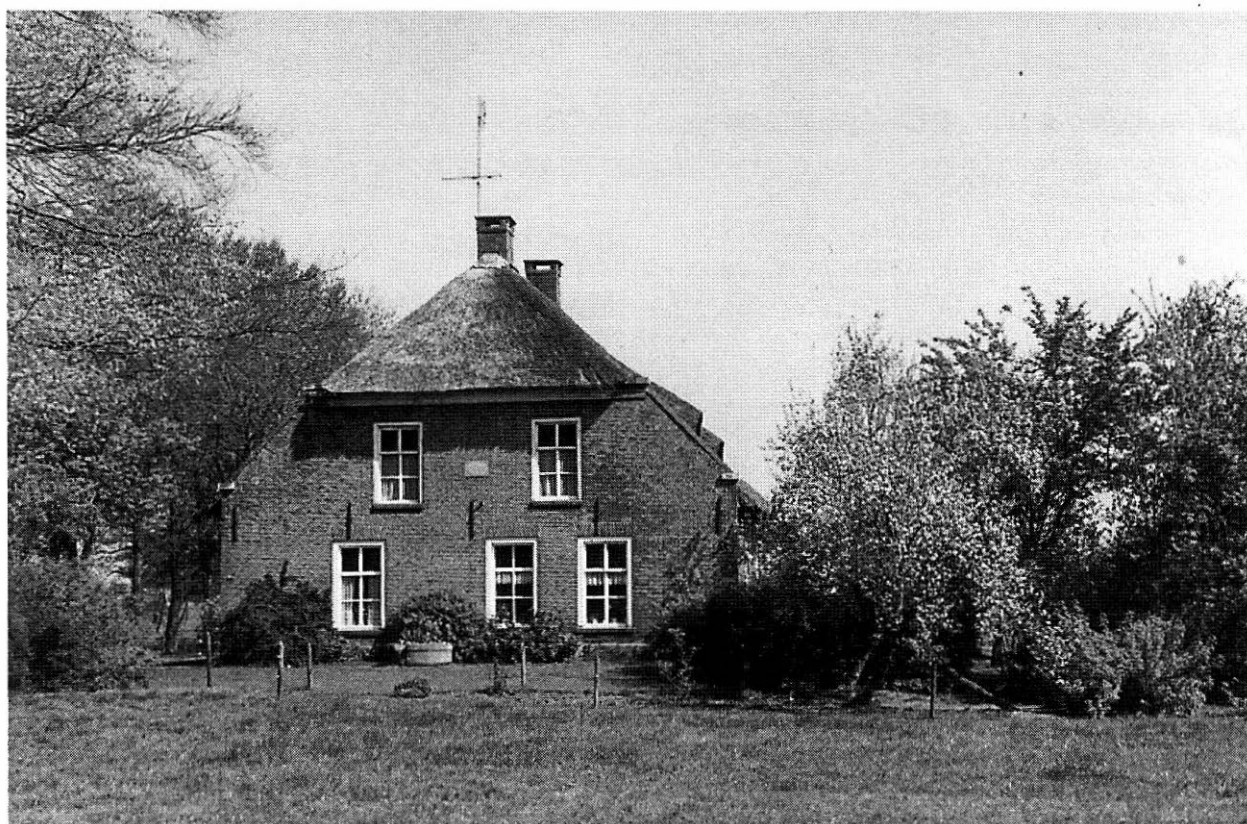
Wim Visscher en Ger de Leeuw zullen als ‘gidsen’ fungeren wat betreft de monumenten.

Na afloop plm. 15.30 uur koffiedrinken in **De Wolfshoeve**, Europaweg 132, Schoonebeek.

De kosten zijn fl. **17,50 per persoon** (alles inbegrepen).

Overigens neemt de vereniging de meerkosten voor haar rekening.

U wordt verzocht U op te geven vóór 1 mei 2000 (in verband met het aantal huifkarren) bij Gré de Leeuw, de Etgaarde 20, Oosterhesselen. Telefoon: 0524-58 24 91.

Gemeentelijke monumenten

Ger de Leeuw

Tot voor kort telde de gemeente Emmen slechts 15 rijksmonumenten.

Dat aantal is in april 1998 drastisch uitgebreid door toevoeging van de gemeente Schoonebeek (en het dorp Veenoord) aan Emmen, maar ook door een recente inhaalslag van de rijksoverheid.

In het begin van de jaren negentig werd namelijk een inventarisatie gemaakt van panden in de gemeente, die gebouwd zijn tussen 1850 en 1940, die van cultuurhistorische en architectonische betekenis zijn en die bovendien gaaf, zeldzaam en herkenbaar zijn. Uit deze inventarisatie van 300 panden is vervolgens een selectie gemaakt en met enkele latere toevoegingen telt Emmen nu 72 rijksmonumenten. Verder heeft Emmen ook 26 archeologische monumenten, zoals hunebedden en grafheuvels.

Het vervolg

Bij de behandeling van de selectie in de gemeenteraad gingen er stemmen op om ook een **gemeentelijke monumentenlijst** samen te stellen. Het moest gaan om een lijst met objecten, die van betekenis zijn voor de (plaatselijke) geschiedenis van Emmen. Men vreesde, dat anders een aantal karakteristieke huizen en boerderijen op een bepaald moment zomaar verdwenen zou zijn.

Ook bij zo'n lijst gaat het om gebouwen en andere objecten (bij voorbeeld bruggen of sluizen) met cultuurhistorische en architectonische waarden. En ook dient er naar de kwaliteit van de bouwwerken, het bouwkundig belang, het type en de zeldzaamheid gekeken te worden.

Intussen is er een monumentenverordening voor Emmen vastgesteld, waarin nu al de regelingen voor de gemeentelijke monumenten staan opgetekend.

Wat nu

Het is nu zo ver, dat een begin kan worden gemaakt met een inventarisatie van deze monumenten. Aan de besturen van de overlegorganen is gevraagd om daarbij behulpzaam te zijn, omdat zij hun regio natuurlijk goed kennen.

Inmiddels heeft een aantal partners het "huiswerk" ingeleverd, maar een groot aantal heeft (nog) verstek laten gaan.

Beperkingen

Eigenlijk merkt men er niets van als een pand op de gemeentelijke monumentenlijst is geplaatst. Alleen als

men iets aan het bouwwerk wil veranderen of wil restaureren, is het van belang te weten wat wel en wat niet kan. Maar ook dan verandert er niet zoveel ten opzichte van nu. Ook nu dient immers bij veranderingen aan een gebouw een vergunning te worden aangevraagd bij de gemeente. Afhankelijk van de ingreep kan men soms volstaan met een melding en soms is een verandering geheel vergunningsvrij.

Het spreekt eigenlijk vanzelf, dat bij een wijziging aan een monument wél altijd een vergunning nodig is.

Dat wil niet zeggen, dat veranderingen aan gemeentelijke monumenten in de toekomst niet meer mogelijk zouden zijn. In tegendeel zelfs: er wordt veel meer dan vroeger het geval was, rekening gehouden met de bewoners, want men beseft terdege, dat ten slotte op een prettige manier - ook in een monument - gewoond en geleefd moet kunnen worden.

Voordelen

Tegelijk met de behandeling van de gemeentelijke monumentenlijst, zal er een beleidslijn worden besproken, waarin regelingen zijn opgenomen met betrekking tot het restaureren van dergelijke monumenten.

Op dit ogenblik zijn er speciale subsidieregelingen voor rieten daken, molens en voor panden binnen beschermde dorpsgezichten (Westenesch, Westersebos en Oostersebos). Sommige gemeentelijke subsidies zijn gekoppeld aan provinciale regelingen.

Elke regeling is echter weer anders: soms wordt een ander percentage gehanteerd en ook het maximaal toe te kennen bedrag wisselt.

Al deze verschillende regelingen zullen worden samengevoegd tot een gemeenschappelijke, duidelijke financiële subsidieregeling waarin ook de toekomstige gemeentelijke monumenten worden opgenomen.

Hoe deze er precies uit gaat zien, kan op dit ogenblik nog niet worden aangegeven, maar de regeling zal voor iedereen duidelijk en glashelder dienen te zijn.

De planning

De overlegorganen hebben nu de gelegenheid gehad om hun voorstellen in te dienen, maar daar zijn we er niet mee. Ook zal de gemeente zelf op stap moeten om de Emmense woonhuizen te bekijken, zodat we met een goede verantwoorde gemeentelijke monumentenlijst de nieuwe eeuw in kunnen.

Bij deze samenstelling wordt ook uitdrukkelijk gedacht aan de Historische Vereniging, omdat van de leden mag worden verwacht, dat zij historisch onderlegt en/of geïnteresseerd zijn.

Oproep

De leden worden hierbij opgeroepen om mee te denken over deze lijst. Enkele personen zijn "ambtshalve" al bij het project betrokken, maar er zijn ongetwijfeld meerderen, die in hun omgeving ook de nodige historische waardevolle panden kennen. Laat ons dat weten.

We wachten op uw telefoontje!

Van de genoemde panden worden vervolgens allerlei gegevens verzameld en dan wordt overleg gevoerd met de provincie Drenthe, omdat getracht wordt met een lijst te komen, die ook door de provincie wordt gedragen. Dat kan als voordeel hebben, dat in de toekomst ook de provincie subsidie verstrekt bij de restauratie van een gemeentelijk monument.

Nadat de conceptlijst is vastgesteld, zullen er aan het eind van het jaar 2000 enkele inspraakavonden worden georganiseerd waar men nadere informatie kan krijgen. Ook kan men dan eventuele bezwaren naar voren brengen of met voorstellen komen om panden toe te voegen.

Als alles volgens plan verloopt zal de behandeling in de commissie en in de raadsvergadering in het voorjaar van 2001 plaatsvinden.

Voor meer informatie en voor de complete lijst van de rijksmonumenten:

Ger de Leeuw, Monumentenzorg gemeente Emmen,
Afdeling Bouwtoezicht. Telefoon 0591-68 52 13;
e-mail: g.deleeuw@emmen.nl
Fax: 0591-68 52 65.

Een stadswandeling door Emmen (deel 2)

Ger de Leeuw

Hier volgt het tweede en laatste deel van de stadswandeling, die werd samengesteld voor de internetpagina van de Gemeente Emmen. Het eerste deel verscheen in het vorige nummer, 7e jaargang, nummer 2, december 1999.

De Brasserie, Hoofdstraat 53

Het gebouw is in 1915 gebouwd als "winkelbehuizing en café voor den Heer J. Jonker te Emmen".

Achter het pand werd bovendien een schuur met bakkerij gebouwd. Met de uitvoering werd K. Jonker belast.

In 1962 is de voorgevel beneden drastisch veranderd: de deur met een mooi gebogen bovenraam met links een raam in dezelfde stijl en rechts twee ramen met een deur in het midden (net zoals dit nu nog daarboven is te zien) maakten plaats voor één grote, glazen pui.

Aan de achterzijde was in 1953 al het een en ander gewijzigd en bijgebouwd.

Hoewel het pand enkele malen in andere handen overging, is het altijd café gebleven tot op de huidige dag.

Thedinga, Hoofdstraat 55

Hoewel het pand al lang niet meer wordt bewoond door J. Thedinga, wordt het huis bij de Emmenaren toch nog steeds naar de oorspronkelijke bewoner genoemd.

Deze Thedinga liet het pand in 1916 bouwen als "rijwielmagazijn met werkplaatsen en autogarage aan de Markt te Emmen".

De tekening was afkomstig van G. Lamberts te Noordbargoen en het werk werd uitgevoerd door K. Jonker, die een jaar eerder het café links ook had gebouwd.

Aanvankelijk richtte Thedinga zich vooral op het repareren van fietsen en motoren. Aan de achterzijde was naast het welhaast onvermijdelijke turfhok, een lakkamer en een smederij.

Naderhand stapte Thedinga geheel over naar de autohandel en kwam er een benzinepomp voor de deur. Dat leidde wel eens tot opstoppen in het centrum! Diverse verbouwingen hebben plaatsgevonden ook nadat Thedinga het pand niet meer bewoonde. In 1999 werd de voorgevel van het pand in de oude stijl teruggebracht.

Stadshotel Boerland, Hoofdstraat 57a

Het oudste document dat betrekking heeft op dit pand is van 9 januari 1923. Jan Kooiker, kastelein en boer, wilde bij het pand een schuur bouwen, bestemd als veestalling.

Aan de straatzijde was het gebruikelijk, dat bij de café's allerlei hekwerk werd getimmerd waar de schapen ondergebracht werden tijdens de markt. Dat was ook hier het geval.

De bouw van de schuur werd uitgevoerd door H. Scholten te Noordbargoen. Een plan voor verbouwing van het café dateert uit 1938. Het café was toen eigendom van L. Homan en de architecten waren de gebroeders Blaauw: "De bedoeling is zooals tekening aangeeft het gebouw gedeeltelijk te veranderen in Saksische stijl, als ramen en deuren en inwendig te verbeteren zoo mogelijk in oude stijl. Voorts de toiletten met gang en café plus eetzaal te maken en de trap uit het café te verwijderen".

De volgende verbouwingen waren in 1953 en vervolgens in 1969. Ondanks deze activiteiten bleef het voorhuis redelijk ongeschonden. Naar achteren toe ontstond een langgerekt pand met o.a. enkele (eet)zalen.

In 1984 is er voor het eerst sprake van H. J. Boerland als eigenaar. Onder die naam staat het pand nog steeds bekend. Er vond toen opnieuw een verbouwing plaats. Het café-restaurant werd gewijzigd in een koffie- en ijssalon en een damesmodewinkel. De hotel-functie op de eerste verdieping bleef gehandhaafd. Tussen de salon en de winkel werd een openbare voetgangerspassage gerealiseerd.

Musifoon, Hoofdstraat 69, c.a.

Oorspronkelijk stond hier, op de scheiding van de Hoofdstraat (eerst Dorpsstraat) en de Noorderstraat, hotel Hovenkamp. In 1935 werd dit hotel gesloopt en in 1936 kwam er het huis te staan zoals we dat nu voor ons zien.

In opdracht van J. Udem, - bekend vleeswarenfabrikant te Gieten - werden hier zes winkels met bovenwoningen gebouwd. Het werd een strak ontwerp van de gebroeders Blaauw te Emmen, met zesmaal herhaalde, identieke gevels, waarvan drie winkels aan de Noorderstraat, de vierde keek uit op het plein en twee waren gepland aan de Hoofdstraat. Er is zeer bewust ingespeeld op de hoek van beide straten.

De verdieping krijgt enigszins accent door de iets terug liggende gevelvlakken, waarin de stalen kozijnen zijn geplaatst.

Het totale plan werd begroot op fl. 36.000,-.

In de zeventiger jaren werden de winkels verkocht en verbouwd en de diverse eigenaren hun panden. Meestal ging het daarbij om interne verbouwingen, zodat de uiterlijke vorm – en zeker de beide verdiepingen – min of meer gehandhaafd bleef.

Wel werden hier en daar de stalen vensters vervangen door kunststof ramen. Jammer!

De dubbele winkel, Hoofdstraat 75,77

Het ontwerp van maart 1910 "Eener winkelbehuizing met schuur en paardenstal" is van de bouwkundige J. Daanje. Hij maakte dit ontwerp in opdracht van Jan Naber, bakker te Emmen.

Aan de linkerzijde (dat is tot en met de dakkapel boven) was een "salon" geprojecteerd, de rest aan de voorzijde was winkel.

Het huis is een gepleisterde bakstenen opbouw met siermotief en fries onder de geprofileerde goot op klossen. Verder heeft het huis getoogde vensters, afgeplat schilddak en een gemetselde dakkapel.

Op de beide afgeschuinde hoeken zit een kleine dakkajuit met spits.

In 1934 vond een flinke interne verbouwing plaats. Het huis werd in tweeën gedeeld en links werd een fotoatelier ingericht, met een wachtkamer, een winkel, een atelier en aan de achterzijde werd een donkere kamer gebouwd.

Het ontwerp was van J. van Ess en opdrachtgever was J. Nijemanting, handelaar te Emmen. Het dubbele winkelhuis kreeg rechts op de hoek een grotere etalage.

Bureau Blaauw maakte in 1937 in opdracht van fotograaf A. Meilink een ontwerp voor een nieuw foto-atelier achter het huis. Het voorste deel werd gedeeltelijk verbouwd tot woonhuis.

Wethouder Ten Napel tekende de vergunning als wethouder van Openbare Werken. Aan het pand is momenteel weer de naam Ten Napel verbonden.

Hoewel er wat veranderingen zijn aangebracht en het zicht wat belemmerd wordt door de latere wandelpromenade is het oorspronkelijke karakter goed bewaard gebleven.

De Min. J. B. Kanstraat

Huis nummer 30 is een ontwerp van (alweer) de gebroeders Blaauw. Het huis, dat in 1936 werd gebouwd, werd door een van de broers, namelijk door Hendrik Jan, bewoond. Het villa-achtige huis met kantoor en vrijstaande garage is gebouwd in de trant van de zgn. Haagse School.

De bouwkosten werden begroot op fl. 5500,-. Er is eigenlijk nauwelijks iets aan het huis veranderd. Nog steeds is er de rondboogentree en het glas in lood in de halvensters. Opvallend is ook de samengestelde kapvorm met als hoofdvorm een tentdak.

Vervolgens gaan we naar het dubbele huis, nummer 44/46, eveneens aan de rechterzijde van de weg.

Dit huis heeft een rondboogportiek in het midden en geeft toegang tot beide woningen. Dit dubbele huis werd gebouwd in opdracht van J. van Oosten, handelaar te Emmen. De tekening komt eveneens van de Gebr. Blaauw en werd in september 1934 als nummer 22 van genoemd architectenbureau gepresenteerd en werd in 1935 gebouwd. Van Oosten betrok de linkerhelft en J. Nijmanting de rechterhelft. Dit fraaie huis werd gebouwd voor fl. 7.000,-.

Het huis hiernaast (nummer 48) werd ook in 1934/1935 gebouwd, in opdracht van de onderwijzer J. Joosten. De kosten bedroegen fl. 5.000,-. Het is een karakteristiek huis en de klokvorm van het dak is opvallend.

**Aan het eind van de straat gaan we links af.
De eerste straat links is de Allee.**

Huizen aan de Allee

Lopend in de Spoorstraat ziet men links de Allee.

Zowel links als rechts staan enkele huizen die vrijwel identiek zijn. De huizen werden in de twintiger jaren gebouwd.

De huizen rechts zou men aldus kunnen omschrijven: Planmatig aangelegde woningen met verdieping onder kap, bakstenen opbouw met portiek aan weerszijden van topgevel. Het is een samengestelde kap met als hoofdvorm een inzwinkend zadeldak met haaks daarop een dwarsstuk.

De huizen links zijn dubbele woningen met trasraam, ook hier met bakstenen opbouw, een portiek met rondboogvensters, samengestelde kapvorm met in hoofdvorm afgewolfd dak met steek aan weerszijden.

We lopen door tot de Boslaan, steken deze over en zien aan de rechterzijde het station.

Het station van Emmen is niet meer wat het ooit geweest is. De eerste trein reed hier langs op woensdag 1 november 1905. Hij reed van Coevorden naar Gasselternijveen. De Heer H.G. Ellerbroek was de eerste stationschef.

We gaan links af, de Stationsstraat in.

Anna Jacoba, Stationsstraat 79

De woning werd gebouwd in 1919 in opdracht van de weduwe van Hendrikus Anthonius Meijer, die indertijd o.a. bekend werd om de omnibus, die hij in de maanden mei en juni 1898 liet lopen van Emmen naar Beilen, aansluitend op de sneltrein, die sinds 30 april 1870 van Zwolle naar Groningen liep. Oorspronkelijk heette de villa "Jacoba". Architect was H. Timmerman te Ter Apel. Aannemer Vos uit Emmer-Compascuum bouwde de villa, die later bewoond werd door dochter Trijntje. Zij was getrouwd met kassier H.A. Prins. Toen er een baby werd geboren werd haar naam op de voorgevel toegevoegd: "Jacoba". Het huis werd gebouwd in de art nouveau trant.

Burgerhuizen aan de Stationsstraat 67/71

Het "Ontwerp voor drie Burgerwoonhuizen op een terrein gelegen aan de Stationsweg te Emmen", dateert van mei 1909.

Het verzoek tot het bouwen van dit complex kwam van H. Reinink, bakker te Emmen. De hoofdvorm van de drie geschakelde huizen is goed bewaard gebleven.

R.L.W.-school, Boslaan 3

Dit schoolgebouw stamt uit 1917 en werd gebouwd als Rijks Landbouw Winterschool. Dat is nog te lezen op de gevelsteen boven de ingang. De bescherming van dit rijksmonument betreft het exterieur, de hoofdingang en het trappenhuis met glas in lood ramen, omdat het interieur enkele malen grondig verbouwd is.

Onder de gootlijst op klossen bevindt zich een fries met uitkragend metselwerk. Alle vensters hebben kruiskozijnen met in het raamhout een zesruits roedenverdeling. Heel centraal ligt de hoofdingang met stoep in een rondgebogen portiek. Verder heeft de entree zijlichten (melkmeisje) en rondgebogen bovenlicht met straalsgewijs aangebracht glas in lood.

We gaan links af, de Kolhoopstraat in. Aan het eind gaan we rechts af en nemen de rotonde tegen de klok in. Dan zien we rechts een glimp van de R.K. kerk.

Deze kerk werd ingewijd op 26 mei 1949, maar de voorbereidingen voor de bouw waren al in 1940 gestart. In 1942 werd een noodkapel aan de Dordsestraat in gebruik genomen en in 1945 vond de inwijding plaats van de tot noodkerk ingerichte Mariakapel aan de Heidelaan. In 1947 werd een stuk grond gekocht, in 1948 vond de aanbesteding plaats en zo werd de Pauluskerk gerealiseerd. Opvallend aan de voorzijde is de muurschildering van Jos ten Horn uit Utrecht. Binnen is aan beide zijanten een processiegang, gescheiden van de zitplaatsen door een zuilenrij. De kerk doet denken aan de oude basiliekstijl – de Latijnse stijl. Het ontwerp is van J. van Dongen uit Apeldoorn.

Het Noordeind

Aan het Noordeind hebben we nog enkele historische huizen. Het volk van Grada "bewoont" Noordeind 21. Opvallend is natuurlijk de inzwenkende grote baanderdeur aan de achterzijde. De voorgevel mag er ook zijn, met zijn vakwerkindeling. Mede door de inrichting ademt de boerderij de sfeer in van enkele eeuwen geleden.

Aan de overkant staat nog een klein boerderijtje, een keuterij, verscholen tussen de nieuwbouw. Deze boerderij is van het zogenaamde hallehuis type (langdeel) met diepliggende inrijdeur in de achtergevel. Opvallend in deze omgeving zijn ook de halfronde gietijzeren stalvensters.

De stadswandeling eindigt tenslotte bij het langgraf op de Schimmeresch. Dit is voor Nederland een uniek hunebed, met z'n krans van stenen rond twee hunebedden. Het zijn de graven van de oudste, permanente bewoners van Drenthe en tevens de eerste boeren. De graven waren voor meerdere overleden personen bestemd. Het is dus eigenlijk een kerkhof.

Over het algemeen is de ingang aan de zuidkant van de hunebedden, maar hier heeft men duidelijk met een afwijking te maken. De datering zal omstreeks 3.000 v. Chr. zijn.

Achter het hunebed is in 1985 de standplaats van een verdwenen hunebed onderzocht. In 1848 waren

hier nog duidelijk stenen aanwezig, maar rond 1870 moet het hunebed geheel verdwenen zijn.

Dit is in een notendop een stukje geschiedenis van Oud-Emmen, waarbij we ons realiseren, dat we niet volledig zijn geweest. Dat zullen we wel nooit zijn!

Rondom de Heerenhof

Ger de Leeuw

De plaats Emmen wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde uit 1139. Uit die oorkonde blijkt dat er in het centrum een hoeve stond, bekend onder de naam Heerenhof.

Deze hof was in de middeleeuwen een van de "regionale" belastingkantoren, waar de onderdanen van de graaf de tienden van hun oogsten naar toe dienden te brengen. Deze Heerenhof heeft vermoedelijk even ten westen van de huidige N.H. kerk gestaan.

In 1847 werd op deze plaats een dubbele wal opgegraven. Daarbij werden de sporen van een dubbele gracht ontdekt. De Heerenhof bestaat helaas niet meer. Mogelijk is deze door het verval in de loop der jaren rijp gemaakt voor de sloop.

In het verleden zijn natuurlijk ook veel andere gebouwen verdwenen. Ter wille van de vooruitgang moet men nu eenmaal tol betalen. Volgens velen is dat wel eens een te zware tol. Het feit wordt er niet anders door. Gelukkig is er de laatste jaren sprake van een hernieuwde belangstelling voor het bewaren van historische gebouwen. Wat met de Heerenhof is gebeurd, mag niet opnieuw plaatsvinden.

Het inventariseren, beschrijven en documenteren van de 72 rijksmonumenten, de 26 archeologische monumenten en de – naar we verwachten – plm. 150 gemeentelijke monumenten, levert een schat aan informatie op, die niet tot de bureaula van een ambtenaar beperkt moet blijven. Vandaar dat het plan werd opgevat om die gegevens in boekvorm uit te geven, waardoor de monumenten die Emmen rijk is, bekend worden bij brede lagen van de bevolking. Over dat te produceren boekwerk het volgende:

Het boek heeft de volgende indeling:

Hoofdstuk 1 geeft informatie over de Heerenhof, over de gevolgde indeling en een paragraaf over de inhoud van het boek.

Hoofdstuk 2 beschrijft de archeologische monumenten: de hunebedden, de grafheuvels, de nederzettingen door de eeuwen heen, eindigend bij de Emmer-schans.

In de volgende hoofdstukken wordt de indeling gevolgd van een indeling in "districten", zoals dat enkele jaren geleden werd gelanceerd.

Hoofdstuk 2 gaat derhalve over "de Stad". Aan bod komen de plaatsen Emmen, Bargerooosterveld, Noord en Zuidbarge en Westenesch. Bij het begin van elk dorp, wordt een kort historisch overzicht gegeven, waarna een ronde door het dorp volgt met een beschrijving van belangrijke historische monumenten. Hoofdstuk 4 behandelt "De Monden": daaronder vallen de volgende dorpen: Weerdinge, Nieuw-Weerdinge, Roswinkel, Emmer-Compascuum,

Munsterscheveld en Emmer-Erscheidenveen.

Dan volgt hoofdstuk 5, waarin "De Blokken" worden beschreven, t.w.: Klazienaveen-Noord, Klazienaveen, Barger-Compascuum, Zwartemeer, Weiteveen, Nieuw-Schoonebeek, Nieuw-Dordrecht en Oranjedorp. Dan gaan we in hoofdstuk 6 naar "De Velden", bestaande uit Nieuw-Amsterdam/Veenoord, Schoonebeek (met Westersebos, Middendorp en Oostersebos), Erica, Zandpol, Amsterdamscheveld en Wilhelmsoord.

In hoofdstuk 7 worden het beleid en de erfenis van Emmen beschreven t.a.v. monumenten. Een verklaring van het vakjargon (bouwtermen) vindt men in hoofdstuk 8 en in hoofdstuk 9 volgt een opsomming van alle monumenten en andere historische objecten.

Hoofdstuk 10 geeft een verantwoording van het boek en in hoofdstuk 11 wordt een overzicht gegeven van de literatuur.

Ook voor de samenstelling van dit boek hoop ik een beroep te kunnen doen op de leden van de vereniging, met name de echte "dorpskenners" onder ons, zodat het boek geen dorre opsomming van feiten wordt, maar het geheel op een populaire, maar wel verantwoorde manier wordt verwoord. Het boek zal medio 2001 uitkomen; de streefdatum is 22 juni 2001.

Het boek zal 300 pagina's gaan tellen, waarvan 200 pagina's tekst en 100 pagina's foto's, waarvan een aantal in kleur. Het wordt een kloek standaardwerk van A4-formaat en in linnen gebonden. Omdat de afdeling Monumentenzorg een behoorlijke subsidie verstrekt, zal de verkoopprijs in de winkel ongeveer fl. 50,- bedragen.

De mogelijkheid bestaat echter om nu reeds op dit boek in te tekenen en indien men dat op prijs stelt zullen hun namen in een register van intekenaren worden opgenomen. Eigenlijk mogen de leden van de historische vereniging in dit register niet ontbreken! U krijgt als een van de eersten de gelegenheid om op **Rondom de Heerenhof, historische balans van een stad vol dorpen** in te tekenen. De intekenprijs bedraagt fl. 40,-.

U kunt nu reeds een exemplaar reserveren bij:
Ger de Leeuw, afd. Bouwtoezicht gemeente Emmen, Postbus 30001, 7800 RA Emmen.
Telefoon: 0591-68 52 13.

Huisadres: De Etgaarde 20, 7861 BT Oosterhesselen. Telefoon: 0591-58 24 91

Een monumentaal voorbeeld

uit "Rondom de Heerenhof"

Ger de Leeuw

..... Het sinds kort niet meer achter heesters verscholen gebouw Kanaal A N.Z. 18 (Emmer-Erfscheidenveen), is onmiskenbaar vroeger een school geweest. Het was de school van de vereniging voor algemeen christelijk onderwijs en werd gebouwd in 1928/1929. Nu is het een woonhuis, maar er woont wel een "onderwijzer" in.

De geschiedenis van de school gaat terug naar het jaar 1924, toen vergunning werd verleend voor de bouw van een school. Op 29 oktober 1927 werd een verzoek ingediend voor de bouw van een houten bewaarschool op hetzelfde terrein.

Beide gebouwen was echter geen lang leven beschoren. In het begin van mei 1928 woedden er namelijk hevige veenbranden in dit gebied. Met name werd in de pers het gebied rond de Kanalen A en B genoemd. De ene dag leek het vuur bedongen, maar zoals dat met veenbranden altijd gaat, staken ze de volgende dag zo maar ergens anders de kop weer op. In die periode werd het gebruik van locomobielen in het veen verboden. Al eerder had men met het hijsen van de witte vlag aangegeven, dat men geen koffievuurtjes mocht hebben in het veen.

Vermoedelijk was een van die vuurtjes de dader van dit onheil. De maatregelen bleken niet voldoende om de scholen te sparen. We lezen in de krant van 8 mei 1928 o.a.:

Terugkeerend naar Emmer-Erfscheidenveen, even na den middag, is het daar nog erger. De vlammen zijn als vurige vlinders over Kanaal A en de straatweg gefladderd en de weg is een grijze streep tusschen rooden gloed en zwarten dood.

Aan beide zijden van den weg branden de huizen. Wie nog kan redden, menschen dragen huisraad naar de massief gebouwde Algemeen-Christelijke school, waar men den boel veilig waant. Anderen smijten alles wat drijven kan in het water: een bonte mengeling van stoelen, tafels en kasten, zelfs een wieg.

Na een tocht door het brandende veen, kwam de journalist in gezelschap van mr. J. B. Kan en de commissaris van de Koningin, mr. J. T. Linthorst Homan, opnieuw in Emmer-Erfscheidenveen:

De school, waarin 's morgens de menschen meubeltjes borgen, staat er nu als een pakhuis van gloed, dat door zijn inhoud verteerd wordt. Als vurige muilen gapen de talrijke raamgaten. Het dak is ingestort. Voor de school knettert een brandende turfbult en bedreigt de woning van de bovenmeester, den heer W. van Veen. Een der huisjes welks inboedel in den brand verging, is ongedeerd gebleven. Zoo faalt ook hier menselijke berekening.

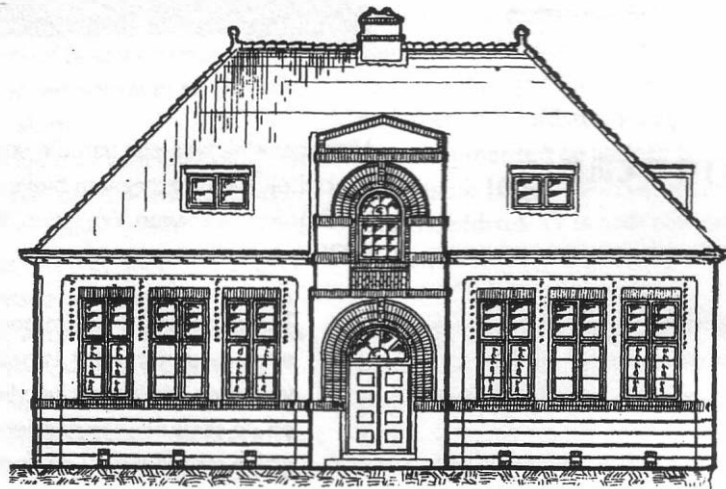

Bij die brand van de 4^e mei 1928 zijn in totaal 7 woningen in dit gebied in vlammen opgegaan, waaronder dit schoolgebouw. De onderwijzerswoning bleef echter gespaard. De brand op het terrein was begonnen bij de houten bewaarschool. Het dak van asfaltpapier had vervolgens de school in brand gestoken, waarvan alleen de kale muren overbleven.

De wederopbouw liet echter niet lang op zich wachten. Op 17 september van dat jaar werd vergunning verleend voor de bouw van de huidige school.

Wat er bij de voorgevel van de school uitspringt is de symmetrisch ingedeelde voorgevel met de vooruit-springende entree en de zo expressief vormgegeven dakkapel, die doet denken aan de zogenaamde Amsterdamse School. Ook zijn het rondboog bovenlicht en het uitkragende metselwerk opvallende verschijnselen.

Het ontwerp is van de architect G. van der Mei uit Stadskanaal en de (vermoedelijke) uitvoerder van het werk was B. de Bruin uit Valthermond.

Nieuw vóór Oud

Al enige tijd is een werkgroep bezig om een kunstwerk te realiseren voor de synagoge aan de Julianastraat.

Het gaat niet 'zo maar' om een kunstwerk, maar het betreft hier een object ter nagedachtenis aan de Joodse slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog. Een nieuw monument vóór een oud monument.

De Joodse gemeenschap heeft het al jaren betreurd, dat er geen apart herinneringsteken in Emmen was, ter nagedachtenis aan de (145) Joodse slachtoffers, maar nu is het dan zover, dat de pogingen succes lijken te hebben. Er is inmiddels een stichting opgericht en een werkcomité gaat zich nu bezig houden om de benodigde gelden te verwerven. Uit een aantal kunstenaars werd Luc Leenknecht (Oostwold) gekozen, die in zijn atelier een kunstwerk had staan, dat de leden van het comité bijzonder aansprak. Het is een kunstobject, dat met zijn doornen verwijst naar het prikkeldraad van de concentratiekampen, maar ook het nieuwe leven weergeeft: de stekels als de verschrikking en de bladeren als de hoop. Het kunstobject is van ijzer en staal. Ook de sokkel wordt van staal, waarin een davidsster wordt aangebracht en de woorden "herinneren bezinnen herdenken, 1940-1945" zullen worden gegraveerd. Het is de bedoeling dat dit monument op 10 mei a.s. zal worden onthuld.

De kosten van het hele project bedragen ongeveer fl. 25.000,-.

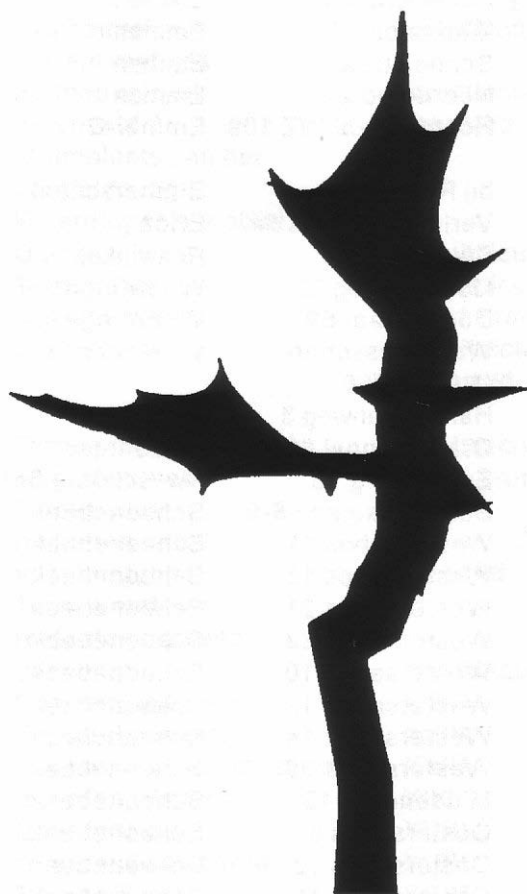
Aangezien het hier om een stuk historie gaat wordt hiervoor de aandacht van de Historische Vereniging gevraagd. Realisering kan slechts slagen indien ook de financiën op orde zijn. Daarom vraagt de stichting Joods Gedenkteken Emmen U om een bijdrage. U kunt Uw gift storten op

(Rabo)rekening 1043 48 666, ten name van St. Joods Gedenkteken te Emmen.

Omstreeks 10 mei zal ook een eenvoudig boekje worden uitgegeven met een aantal originele foto's van de synagoge, zowel van het interieur als van het exterieur! De prijs voor dit unieke, 16 pagina's tellende boekwerkje bedraagt fl. 10,00.

Het bestuur van de Historische Vereniging ondersteunt deze activiteiten van de stichting van harte!

De stichting op haar beurt, dankt het bestuur van de Historische Vereniging en de redactie voor de mogelijkheid om de aandacht te vestigen op dit initiatief.

Lijst van beschermde rijksmonumenten in de gemeente Emmen

(Op volgorde van inschrijving in het rijksregister)

No.	Straat	Plaats	omschrijving	Datering
1	Hoofdstraat 6	Emmen	Kantongerecht	1840
2	Marktplaats 17	Emmen	Boerderij	1864
3	Schoolstraat 5	Emmen	Kerktoeren	XIII
4	Noordeind 21	Emmen	Boerderij	1861
5	Hoofdkanaal WZ 109	Emmer-C	Korenmolen "Grenszicht"	1840/1907
6	bij Rondweg	Emmerschans	Omgrachte redoute	1800(?)
7	Verlengde Vaart 84	Erica	Korenmolen	1897
8	Stad 24	Roswinkel	N.H. kerk, toren	1759, 1853
9	IJsspoorweg 32	Weerdinge	Beltmolen	1910
10	Dorpsstraat 69	Weerdinge	Boerderij	
11	Westenesscher- straat 87/88	Westenesch	Boerderij	XVIII
12	Halvemaanweg 3	Zuidbarge	Boerderij c.a.	XIXb/c
13	Oranjekanaal 81	Zuidbarge	Stellingmolen	1857
14	Europaweg 76	Nw-Schoonebeek	Wilm's boo	
15	Burg. Osselaan 5-9	Schoonebeek	Boerderij	XVII
16	Westersebos 11	Schoonebeek	Boerderij	
17	Westersebos 13	Schoonebeek	Boerderij	
18	Westersebos 21	Schoonebeek	Boerderij	
19	Westersebos 23	Schoonebeek	Boerderij	1722 en 1763
20	Westersebos 10	Schoonebeek	Boerderij	
21	Westersebos 12	Schoonebeek	Boerderij	
22	Westersebos 14	Schoonebeek	Boerderij	
23	Westersebos 30	Schoonebeek	Boerderij	1787
24	Middendorp 13	Schoonebeek	Boerderij	
25	Oostersebos 8	Schoonebeek	Boerderij c.a.	1850
26	Oostersebos 13	Schoonebeek	Boerderij	XIXa
27	Oostersebos 15	Schoonebeek	Boerderij	XIXa
28	Westersebos 26/28	Schoonebeek	Boerderij	XVIII
29	Industrieweg 15	Veenoord	Molen "Nooitgedagt"	1916
30	Nw Amst. weg 7	Schoonebeek	Boerderij c.a.	XIX
31	Valtherbosch	Emmen	Grafheuvel	Neolithicum of Bronstijd
32	Schietbaanweg	Westenesch	Hunebed D 42	Neolithicum
33	Oosterseweg	Westenesch	Hunebed D 44	Neolithicum
34	Schimmer Esch	Emmen	Langgraf D 43	Neolithicum
35	Odoorneweg	Emmen	Hunebed D 41	Neolithicum
36	Odoorneweg	Emmen	Eén of twee grafheuveld	Neolithicum en/of Bronstijd
37	Emmerdennen	Emmen	Hunebed D 45	Neolithicum
38	Haselackers	Emmen	Hunebed D 47	Neolithicum
39	Fokkingeslag	Emmen	Hunebed D 46	Neolithicum
40	Boslaan	Emmen	Terrein met 7 grafheuveld	Neolithicum en/of Bronstijd
41	Emmerd./Randweg	Emmen	Terrein met 13 grafheuveld	Neolithicum en/of Bronstijd
42	Sparrenl./Randweg	Emmen	Terrein met 2 grafheuveld	Neolithicum en/of Bronstijd

43	Oude Roswinkeler- weg	Emmen	Terrein met 2 grafheuvels	Neolithicum en/of Bronstijd
44	Heidehiem	Emmen	Urnenveld	IJzertijd
45	Emmerbosch	Emmen	Terrein met 4 grafheuvels	Neolithicum en/of Bronstijd
46	Valtherbosch	Emmen	Hunebedden D 38, D 38, D 39 en D 40, 1 grafheuvel en celticfield	Neolithicum Neolithicum Neolithicum ?
47	Valtherbosch	Emmen	Grafheuvel	jaartelling
48	Valtherbosch	Emmen	Terrein met zes grafheuvels en urnenveld ?	Neol/Bronstijd
49	Valtherbosch	Emmen	Standplaats van het vernield, zgn. Weerdinger hunebed, D 37A	Neolithicum
50	Valtherbosch	Emmen	Terrein met 3 grafheuvels	Neolithicum en/of Bronstijd
51	Valtherbosch	Emmen	Grafheuvel	Neolithicum of Bronstijd
52	Valtherbosch/ Kamper Esch	Emmen	Terrein met 18 grafheuvels	Neolithicum en/of Bronstijd
53	Veldweg (B.O.)	Emmen	Terrein met restanten van 2 veenbruggen	IJzertijd
54	Herenstreek	Nieuw-Dordrecht	Terrein met restanten van een veenbrug	Neolithicum
55	Heirweg 5/6	Emmen	Boerderijcomplex	XVIII
56	Heirweg 4/4a	Emmen	Boerderijcomplex	XVIII
57	Europaweg 12	Schoonebeek	Hooischuur, schaapskooi	XVIII
58	Westersebos 17	Schoonebeek	Boerderij, kelder	XIX
59	Oostersebos 4	Schoonebeek	Boerderij c.a.	XVIII
60	Oostersebos 11	Schoonebeek	Boerderij en schuur	XVIII
61	Westersebos 5	Schoonebeek	Boerderij c.a.	XVIII
62	Oostersebos 17	Schoonebeek	Boerderij c.a.	XVIII
63	Rietlandenstraat 10	Emmen	waterput	XI-XIII
64	Griendtsveenstraat	Amsterdamsche Veld	Turfstrooiselfabriek	1888
65	Griendtsveenstraat	Amsterdamsche Veld	Locomotievenloods	1911
66	Dorpsstraat 29	Weerdinge	Erf met boerderij c.a.	1870
67	Dorpsstraat 23	Weerdinge	Erf met boerderij c.a.	1870
68	Verl. Oosterdiep WZ 67	Barger-Compascuum	R.K. kerk en pastorie	1923
69	Hogeweg 50	Zwartemeer	Erf met R.K. kerk	1921
70	Kamerlingswijk WZ 136	Zwartemeer	R.K. pastorie	1921
71	Griendtsveenstr.57	Amsterdamscheveld	Woning	1911
72	Griendtsveenstr.41	Amsterdamscheveld	Woning	1912
73	Splitting 142	Emmen	R.K. kerk	1925
74	Hoofdstraat 26	Emmen	Villa	1936
75	Hoofdstraat 24	Emmen	Villa	1934
76	Julianastraat 27	Emmen	Synagoge	1878
77	Kapelstraat 28	Emmen	N.H. kapel	1923
78	De Molenkamp 12	Emmen	Villa	1934
79	O.Zuidb. str. 6	Emmen	Woonhuis/ winkel	1920
80	Schoolstraat 5	Emmen	N.H. kerk	1855
81	Boslaan 3	Emmen	School	1917

82	Westenesscherstr. 50	Emmen	Boerderij	1915
83	Hoofdkanaal OZ 83	Emmer-Compascuum	R.K. kerk	1923
84	Kanaal B ZZ 228	Emmer-Compascuum	Woning met smederij	1914/1920
85	Kerkweg 122	Erica	R.K. kerk	1933
86	Mr. Ovingstraat 1	Klazienaveen	Woning	1919
87	Scholtenskan.OZ 62	Klazienaveen-Noord	N.H. kerk	1922
88	Vaart NZ 139	Nieuw-Amsterdam	Geref. kerk	1925
89	Vaart ZZ 86	Nieuw-Amsterdam	N.H. kerk	1873
90	Vaart ZZ 66	Nieuw-Amsterdam	Postkantoor	1908
91	Zijtak WZ 142	Nieuw-Amsterdam	Villa	1852/1874
92	Stad 16	Roswinkel	N.H. pastorie	1887
93	Roswinkelerstr. 82	Roswinkel	Boerderij	1915
94	Dorpsstraat 21	Weerdinge	Boerderij	1860
95	Eemslandweg 133	Zwartemeer	Grenskantoor	1904
96	Griendtsveenstr. 39	Amsterdamscheveld	Woning	1912
97	Middendorp 10	Schoonebeek	Boerderij	1849
98	Rietlandenstraat 26	Zuidbarge	Boerderij c.a.	1863

Prijsvraag:

Deze Kroniek bevat een aantal foto's maar de onderschriften zijn weggelaten. Wie weet welke monumenten zijn afgebeeld?

Stuur Uw oplossing naar de redactie. De prijswinnaar wordt in het volgende nummer vermeld.

Wat deze prijs inhoudt blijft een verrassing!

Vergeet de foto op de voorpagina niet!

